

Küreselleşme, Var Olma, Savaş, Güvenlik, İstihbarat.

KÜRESELLEŞME, VAR OLMA, SAVAŞ, GÜVENLİK, İSTİHBARAT Ömer Kâmil YAZICI

GİRİŞ

Tüm dünyada hissedilen bir krizin içindeyiz. 1980'lerden itibaren, dünyada "Küreselleşme" ve "Neoliberal politikaların egemen olmasıyla birlikte ülkelerin gerek iç gerekse dış politikalarında farklılıklar oluşmaya başladı. Pandemi ve savaş küreselleşme politikasının iflasını açığa çıkardı. Küreselleşme ile; ürünlerin, fikirlerin, kültürlerin ve dünya görüşlerinin alışverişinden doğan uluslararası bir bütünleşme stratejisi planlandı. Güç odakları tarafından öngörülen stratejik oluşumu sağlamak amacıyla İMF ve Dünya Bankası gibi kurumları devreye sokuldu. Kemer sıkma ve ek vergi politikaları gündeme geldi. Uluslararası alanda ise var olan askeri ve ekonomik savaşların körüklenmesi ve yeni gerilim alanlarının oluşturulması gibi siyasi gelişmeler başlatıldı. Toplumun bilinç düzeyi etkilenmeye çalışıldı. Küreselleşme olgusu tek taraflı hegemonik bir politik sistem. Ülkeler bütünleşme ile kendilerini siyasi ekonomik özgürlüklerine vizyon kazandıracığına inandı. Gelişmeler küreselleşmenin, emperyal hakimiyetin bir başka yüzü olduğunu gösterdi. Küreselleşme, hegemonyanın devamını sağlamak için insani bir maskeyle yeni bir sömürü düzeninin devamı oldu. 2008'deki ekonomik kriz küreselleşme olgusunda bir dönüm noktası olmakla beraber yeni dünya oluşumu da birçok tuzakların sahnelendiği arena haline döndü. Küresel bir savaş; savunma sanayi çarklarının çalışması, küreselcilerin siyasi ekonomik güçlerinin sürdürülebilmenin aracı oldu. Siyasi ve sosyal-ekonomik değişimlerin demografik yapıyı etkilemesi küreselleşme sürecini de olumsuz etkiledi. Stratejik sektörlerde bağımlı olmanın, bir ülkenin "güvenliği" adına riskler oluşturduğunu gösterdi. Coğrafi gelişmeler, bilimsel, zihinsel ve teknoloji günümüz insanını bambaşka bir evrene taşıdı. Her şeyi olduğu gibi kabul edecek bireyleri beklemek hayal oldu. Toplumun bireyleri gerçekçilik istiyor. Savaş dolayısıyla yapılan seferberlik çağrısına karşı kayıtsızlık bunun bir örneğini verdi. Temelde yatan sorunları aramak ve çözümler bulmanın zorunluluğu doğdu. Liderler ve küreselleşme olgusu sorgulanmaya başladı. Toplumlar, kavramların arasında sıkıştı. Neyi ne olduğu ne olmadığı konularında kararsızlıklar baskın olmaya başladı. İstihbarat tekniklerinin uygulandığı görüldü. İstihbaratın önemi anlaşıldı. Kavramlar, doğru yanlış birbirine kaynaştırılarak "algı operasyonları" ile topluma benimsetilmeye çalışılıyor. Çalışma ile, Covid-19 ve Küreselleşme ve Rusya-Ukrayna savaşı çerçevesinde ele alınıp küreselleşme stratejisinin boyutlarına açıklık kazandırma amaçlandı.

Küresel kriz; İklim Değişikliği, Covid-19 ve Rusya-Ukrayna Savaşı'nın belirsizliği ve karmaşası olmak üzere üç bağlamda devam ediyor. Her birinin çözümü için ortak bir strateji aranıyor. Ukrayna, "Stratejik" hesapların yürütüldüğü bir ülke ve piyon olarak elde tutuluyor. Ukrayna krizinde dünyanın ağır ekseriyeti Rusya'dan yana oldu. Yeni bir dönemin başlangıcı olan savaş emperyal statükoya destek verilmeyeceğinin ilan edilmesine bir fırsat olarak değerlendirildi. Ülkeler ilgilerini Atlantik'ten Asya'ya çevirdi. Savaşın, kutuplaşmanın beklenen faydayı getirmediğini gösterdi. Militarizm ve sermaye kalkana küreselleşmeye ayar vermeye çalışıyor. Salgın, küreselleşme ve küreselleştirme bilincimize uyarılar bıraktı ve bırakmaya da devam ediyor. Süreçten de insanlık değerlerinin dejenere olması da ayrı bir sorun olarak ortaya çıkıyor. Ukrayna-Rusya Savaşı, ırkçılığın insanlık tarihinden silinemeyeceğini ve yapısal değişimin işaretini gösterdi. Ülkeler; insanlığı, sağlığı, eğitimi, tedarik sistemini ve enerjiyi piyasa dinamiklerine bırakmanın ağır bedeli ile karşı karşıya kaldı. Ulusal ve uluslararası kurumların yetersizlikleri ortaya çıktı. Küreselleşen şirketlerin insanlığı bir virüs karşısında korumaktan ne kadar aciz olduğu anlaşıldı. Küresel dengeler açısından; enerji darboğazı çözümünde OPEC dışı bir merkeze kabul edilmedi.

Ülkeler gerek savaş ve gerekse Covid-19 süreçlerinde politika ve stratejilerini normal süreç yaşanacakmış gibi sürdürdü/sürdürüyor. Güç merkezleri, safların netleşmesini ve bir taraf olmayı zorunlu hale getirdi. Dünya, jeopolitik düzeyde tam bir çıkmaz içinde ve bir yol ayrımı ile karşı karşıya kaldı. Hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağı anlaşıldı. Savaş ile küresel statüko sorgulanır hale geldi. Vatikan'ın, savaşın sorumlusunun NATO olduğu yönündeki beyanı gelişmelerin bir özeti oldu. Bir kurtuluş projesi olarak sunulan küreselleşme, savaş ile tartışılır noktaya evrildi. Yeni dünya düzeni olarak lanse edilen küreselleşme olgusunun, bütün kültürleri köksüzleştirmenin sinsi bir stratejik oyunu olduğu anlaşıldı. Muharir sorunu savaşın bir hediyesi oldu. Dünya genelinde ülke yönetimlerinin otoriter yapıya yöneldiği, ırkçı ayrımcılığı ve inanç farklılıklarına karşı olumsuz tavırların sergilendiği bir dönem yaşanıyor. Demokrasi ve hukuk tartışılır oldu. Küreselleşme olgusunda; herkesi kapsayacağı, sınırların kalkacağı ve demokrasi geleceği gibi iddialar ileri sürüldü. Amaç için, psikolojik harekât unsurları devreye sokuldu. Algı operasyonları uygulanmaya başlandı.

KÜRESELLEŞME, COVID-19, İSTİHBARAT

Küreselleşme olgusunun özünü ağırlıklı olarak ideolojiye ve güce dayalı unsurlar yer alır. Küreselleşmenin engellenemez olduğu, ulusal devletlerin ortadan kalkacağı, yoksulluğu önlemenin tek yolunun küreselleşmeden geçtiği ve demokrasiyi geliştirip yaygınlaştıracağı tarzındaki savlar ileri sürüldü. Küreselleşme ekonomik olduğu kadar siyasal, teknolojik ve kültürel boyutlu bir süreç olup karmaşık bir yapı. Her bir alanın kendi özel dinamiklerle örülmesi, unsurların ortak noktalarını bulmak sorun olmaya devam ediyor. Küreselleşme sürecinde, ülkelerin entegre hale gelerek ülkeler arası ilişkilerin arttığı ve kutuplaşmanın çözümlenerek başta ekonomik ve siyasi olmak üzere her alanda entegrasyonun öne çıkması amaçlanıyor. Küreselleşme; ekonomik, sosyal, siyasi ve teknolojik alanda bazı olguların yerel ve ulusal sınırları aşarak dünya çapında yayılmasını sağladı. Yeni bir düzen ile bireyler ve uluslar kökten ve yapısal değişikliklerle karşı

karşıya kaldı. Küreselleşme, neo-liberalizmin daha insani bir maskesi oldu. Küreselleşmede; dünyanın kendi kendine yeterli olmamaya ve kendine sığmamaya başlaması ile rolü ve kolay yönetilebilir homojen/ türdeş dünya yaratma projesi hedeflendi.

“Küreselleşme”, her şeyin temelini mekanikleştirme ve evrenselleştirme çabaları ile yaşamın doğasma-dengesine müdahale olarak görüldü. Güç merkezleri, yeni bir toplumsal yapı kurma maksadıyla bütün kültürleri köksüzleştirerek politik ve nihai amaç uğruna her tuzağı sergiledi. Küreselleşme ideali, aracı olarak kullanıldı. Ve birçok ülke ekonomisine askeri, ekonomik kriz gibi çeşitli yöntemlerle müdahale edildi. Güç odakları, fiziki büyümeyi esas alarak hegemonyanın devamını amaçladı. Rusya- Ukrayna savaşı jeopolitik düzeyde bir örnek oldu. Savaş, “İstihbaratın” önemini gösterdi. “Elektronik İstihbaratın önemi anlaşıldı. İstihbaratın, pandemi ve savaş karşısında yetersiz olduğu görüldü. Algı operasyonları bu dönemin belli başlı faaliyetleri arasında girdi. Dezenformasyon ve algı operasyonları” milli güvenliğin” sorunu haline geldi. Dijital dönüşümün hızlı bir şekilde toplumu etkilemesi ve kabul görmesi ise ayrı bir sorun olarak ortaya çıktı. Güvenlikte; siber güvenlik, finansal güvenlik ve ekonomi güvenliği gibi kavramları etkili olmaya başladı. Kavramlar, askeri ve kolluk unsurlarının yerini aldı. Küreselleşmenin ana unsurlarını oluşturdu. Ekonomi güvenliği ulusal güvenlikle eşleştirildi. Kaynakların sürdürülebilir olması öncelendi. Bu dönemin bir özelliği olarak da “sınır güvenliği” öne çıktı. Toplumsal aygıtların işler hale gelebilmesi için “stratejik yönetim” uygulamaları etken olmaya başladı. Bilgi ve iletişim alanlarındaki gelişmeler 2000’li yıllarda toplumsal yaşamın tüm alanlarını etkilemeye başladı. Dezenformasyon ve algı operasyonları küresel ölçekte çözüm ve önlem araçları olarak kullanıldı. Yaratılan algılar ile kavramların öngörülen amaçlara göre şekil alması değişimin ana lokomotifine haline getirildi. COVID-19 ile gerçeğin yerine yaratılan algı operasyonları (siyasi, ekonomik) yaşam standartlarında etken olmaya başladı. Ve toplum bireyleri tekipleşmeye sürüklenir oldu. Algılar benimsendi ve karşılık buldu. Medya platformlarında psikolojik harp söylemleri ve algı operasyonları kullanılmaya başlandı.

Salgın, küreselleşmeye öncülük eden Batı ülkelerinin gerçek potansiyellerinin ortaya çıkmasına neden oldu. Pandemi, yabancı düşmanlığı ve ırkçı mantalitenin canlanmasına, ayrımcılık ve basma kalıp davranış biçimlerin üretilmesine ortam yarattı.

Savaşın hazırlanmasında ve gelişmesinde algı operasyonlarının ilk hedefi Ukrayna ve dünya kamuoyu oldu. Söz konusu medya kampanyası çerçevesinde Rusya’nın güvenlik garantileri konusundaki taleplerini itibarsızlaştırmak için enformel faaliyetlerine öncelik kazandırıldı. Diğer taraftan Batı’nın jeopolitik emellerinin ve Ukrayna’ya yardımlarının haklılığı konusunda yoğun istihbarı faaliyetleri hayata geçirilmeye başlandı. “Hacker gruplarının” etkinliği görüldü. Kamuoyu kararsız kaldı. Güç merkezlerinin desteklenmesi akim kaldı.

RUSYA- UKRAYNA SAVAŞI

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 24 Şubat’ta Rusya-Ukrayna arasındaki gerilime “Savaş” dememe kararı aldı. Rusya’nın açıklamayı veto etmemesi için metinde “savaş” ve “çatışma” gibi ifadeler yer almadı. Savaş “Anlaşmazlık” olarak tanımlandı. Rusya-Ukrayna Savaşı yakın zamanlara kadar şahit olunan savaşlardan daha farklı bir mahiyete sahip oldu.

ABD, Rusya’yı hedef oturtarak AB’ye ayar vermede Ukrayna gerilimini kullanıyor. Kimsenin savaşmak isteği yok, ABD’nin korkusu ile söylenenler yapılıyor. Küreselleşme olgusunda egemen güçler, hedef aldığı ülkedeki etnik, dini cemaatler arasındaki dengeleri bozuyor, bir iç savaş tetikliyor ve uzaktan dengeleme yoluna yöneliyor. “Vekâlet savaşı” olarak nitelenen savaşın küresel olmaya yönelmesi kaçınılmaz hale geleceği belirtiliyor. Rusya’nın karşısına beklenenden daha güçlü Ukrayna direnişi çıktı. Batı ülkelerinin, Rusya’yı uzayacak savaşla yıpratıp zayıflatmak ve tehlike olmaktan çıkarma stratejisi istenen sonucu vermeyeceğini anladı. Rus Devlet Başkanı Putin’in hamleleri beklenmeyen sonuçlar yarattı. Savaşın derinleşeceğine dair gelişmeler var. Ukrayna, ABD ve Avrupa ülkeleri tarafından her açıdan destekleniyor. Genelde dünya ülkeleri ise gelişmelere sessiz kaldı. Rusya-Ukrayna savaşı “Dijitalleşme, Ulaşılabilirlik, Tedarik Zinciri, Yeşil mutabakat ve Enerji Arz Güvenliği” kavramlarını güncelledi. Dijital dönüşüm kavramı dijital ekonomiye dönüştü. Ukrayna’nın işgali bir dizi ülkenin askeri harcamalarında artışlara neden oldu. Harcamalardaki artış özellikle Avrupa’da oldu. Uluslararası Barış Anlaşmaları Enstitüsü (SIPRI) uzmanları; “savaşın Avrupa’nın siyasi ve askeri coğrafyasını temelden sarstığı, Avrupa’ya silah satışı Ukrayna savaşı öncesi artış gösterdiği ve Rusya’nın Ukrayna’ya saldırısı NATO’nun doğudaki üyeleri konusunda Rusya’nın hassasiyetlerini son vermesinin de önünü açtığı; NATO, doğudaki üyelerinde daimi muharip birlikleri konuşlandırmayaacağına dair Rusya’ya verdiği sözü artık yerine getirmekle yükümlü olmadığını” açıkladı.

Uluslararası Polis Teşkilatı (İnterpol) Ukrayna’ya gönderilen silahların büyük bölümünün savaş sonrasında karaborsaya düşerek terör örgütlerinin eline geçebileceği uyarısını yaptı. Ve Organize suç örgütlerinin giderek küreselleştiğini ve Ukrayna’daki durumun kendi çıkarları için kullanılabileceğine sahip oldukları belirtildi. Ukrayna-Rusya savaşı Batı ülkelerinin beklentileri doğrultusunda gelişiyor. Savaşın özünde, Atlantik-Pasifik hesaplaşmasında Ukrayna öne çıkarılarak Rusya, yorucu ve yıpratıcı bir savaşa mahkûm edilmek isteniyor. ABD-AB hesaplaşması güncelliğini koruyor. AB-Çin arasındaki ticari gelişmeler ve enerji kaynaklarında Rusya’ya olan bağımlılık tablosu ABD’de endişe yaratıyor. Savaş, Batı ülkelerini, enerji tedarikinde yeni kaynaklara ve yeni rotaların belirlenmesi stratejilerine yöneltti. Enerji arz güvenliği ile yeni bir dönemin başlangıcı oldu. Rusya Devlet Başkanı Putin, Avrupa’daki enerji krizinin çözümü için Türkiye’yi merkez olarak gösterdi. Savaş, uluslararası enerji piyasalarını dalgalandırdı. Gelişme, küresel enerji ve özellikle petrol piyasaları ile ilgili değişimi de beraberinde getirdi. Savaşın sebep olduğu etkilerle bağlı olarak, Avrupa Birliği (AB) daha fazla yenilebilir enerjiye yönelerek ve diğer ülkelerden bağlantılarla yeni bir enerji tedarikine yönelmeye çalışıyor.

Rusya-Ukrayna kriziyle bağlantılı olarak Avrupa’nın aratan enerji bağımlılığı Ortadoğu’nun önemini artırdı. Yeni durumda pozisyon alabilmek ve politikalar geliştirmede özellikle Kuzey Irak petrolü ve doğalgazı önem kazandı. Ukrayna savaşı ile Rusya, Rusların yaşadığı bölgelerin Ruslaştırılması, Donbas’la Kırım’ın birleştirilmesi, Ukrayna’nın Karadeniz’le ilişkisinin kesilmesi, NATO ve AB’ye katılmasını önlemek gibi politik amaçlara yöneldi. Rusya Lideri Putin’in 9 Mayıs 2022 de Zafer Günü nedeniyle yaptığı konuşmanın ana eksenini Ukrayna savaşının savunma eksenli olduğunu vurgulayarak müdahaleyi meşrulaştırmak istedi. Rusya kendi hesabını ilk günden aynı doğrultuda yapmaya devam ediyor. Direniş ne kadar başarılı olsa da Rusya belirlediği hedeflere varmaya çalışıyor. Rusya’nın belirli bölgeleri “ihlak” etmesi savaşın ömrünü uzattı. Savaş, Rusya açısından “Jeopolitik” ağırlıklı. Savaş ile birlikte; ekonomik, askeri güç dengeleri savruldu ve büyük stratejik kayıplar ve insani dramların yaşanması kaçınılmaz hale geldi. Batı’nın askeri desteğinin savaşı uzatmadan başka bir şeye yaramadığı görüldü. Yapılan müzakere ve iş birliği teklifleri karşılık bulmadı. Savaşın uzamasının Rusya’yı zayıflatacağı stratejisi istenen sonucu vermeyeceği görüldü. Gelişmeler Rusya’nın imkân ve kapasitesini yanlış değerlendirildiğini de gösteriyor. Rusya tarafından yapılan “Savaşı bitirmek istiyoruz” teklifleri gibi yaklaşımlar, Batı tarafından bir zaaf ve bir yenilginin haberi olarak değerlendiriliyor. Bütün tahrik ve küçümsemelere rağmen savaşın ilk gününden itibaren Rusya stratejisini aynı doğrultuda uygulamaya devam etti. Kırım’ın işgalinde olduğu gibi bildiğini okuyor.

28 Haziran 2022 de de yapılan NATO Zirvesi’nde Rusya-Ukrayna Savaşı’nın, yeni bir “Soğuk Savaş” olarak nitelendi. Ayrıca, ABD hegemonyasına itiraz eden ülkelerin NATO’nun hedefine alınması söz konusu edildi. Kırım’ı Rusya topraklarına bağlayan stratejik öneme sahip Kırım Köprüsü’ne (Kreç) yapılan sabotaj (7 Ekim) eylemi savaşın seyrini etkiledi. Sabotaj, Rusya’ya bir ihtar olarak kabul ediliyor. Saldırıya karşı Rusya misli ile karşılık verdi. Rus saldırıları misli ile devam ediyor. Kuzey Akım boru hattına yapılan sabotaj gerginliğin doruk noktasına çıkmasına neden oldu. Son olay ile terör ve savaşın birlikte hareket etmesi yeni bir stratejiyi oluşturdu. Gelişen son olay “Savaşın” yeni başladığı değerlendirilmesine de sebep oldu. Sabotaj olayı sonrası yapılan açıklamalarda; Ukrayna’nın Rusya’nın bir parçası olduğu, savaşın mutlaka kazanılması gerektiği vurgulandı. Savaşın kaybedilmesi halinde nükleer kıyamete işaret ediliyor. ABD siyasetçileri arasında savaş ile ilgili görüş ayrılıkları bulunuyor. Çıkışın bulunamaması halinde bir dünya savaşı ile karşıya kalılabileceği konusunda Batı ülkeleri liderleri de ortak görüşte buluşuyor. Barışın öncelenmesi söylemleri ısrarla dile getiriliyor. Savaş uzadıkça hem çatışma alanları artıyor hem de her yönden yapılan destekler artıyor olması savaşın yayılması söz konusunu gündemi meşgul etti. Nükleer tehdidin de ciddiye alınması telaşı başladı.

KONJONKTÜR, NATO

Rusya’nın Ukrayna’yı işgali ile beraber NATO’nun önemi ve geleceği sorgulanır oldu. “Atlantik Ötesi Eğilimler Başlıklı” bir araştırmaya göre; katılımcıların yüzde 78’i NATO’nun önemli olduğunu vurguladı, Türkiye’den katılanların yüzde 21’i ise NATO’nun çok önemli olduğunu söylerken, yüzde 44’ü önemli dedi. Araştırma sonuçlarında Rusya’nın ABD’nin güç merkezi olmasına son vereceği yönünde veriler de yer aldı. Araştırmada ayrıca, Batı’nın Rusya’yı ciddi tehdit olarak gördüğü ve “Yeni bir Soğuk Savaş” döneminin başlayacağı ve askeri harcamaların da giderek artacağı açıklandı. ABD’nin, Rusya ve Çin ile ilişkilerde değişim ve hareketlilik başladı. Ortadoğu da yeni bir dönemin eşğine girildi. Ülkelerin; Çin-Rusya ile olan ilişkilerin kesilmesi önemseniyor. Sovyet lideri Putin’in; “Batı, Sovyetler Birliği’ni dağıttı şimdi sıra bizde söyleminde bulundu. Bu sebeple kısmi seferberlik ilan ediyoruz. Savaş için her türlü silaha sahibiz. Blof yapmıyoruz.” açıklaması konjonktürde ses getirdi. Açıklama bir algı oluşturma olarak değerlendirildi. Rusya’nın bazı bölgeler için tarih belirterek “Referanduma” gitmesi silah dışı farklı bir gelişmeyi oluşturdu.

ABD savaş sürerken Türkiye'ye yönelik ayrıştırıcı çalışmaları yapıyor. Yunanistan'a, askeri yığınak, ekonomik ve siyasi destek niyetleri açığa vuran örnekler arasında yer alıyor. Orta Doğu olmak üzere bölgesel politikalarda Türkiye'nin aleyhine girişim ve desteklemekten de kaçınılmıyor. Güç merkezleri, menfaati gereği projelerini hayata geçirmekten bir sakınca görmediğini Rusya-Ukrayna savaşı bir örnek oldu. Türkiye'nin savunma sanayindeki performansı, alt yapı gelişmeleri "Küresel" olguda çıban başı olarak görülüyor. Günümüz dünyasındaki değişimler ve yüzyılın salgını dünya ekonomisinin dengelerini etkiledi. İklim değişikliği ve gıda güvenliği gibi küresel sorunlar ile daha komplike hale geldi. "Göçmen "sorunu güncelliğini koruyor. Savaş sonrası silahların dolaşıma girmesi tedirginliği artırıyor. Savaş suç örgütlerine uygun vasat yaratıyor. Terör örgütleri küresel çalışma organizasyonlarının kisvesine büründü.

Küreselleşmede, üreten ülke değil tüketen ülke arzu ediliyor. Tek kutuplu dünyadan çok kutuplu dünya oluşumu, küreselleşmenin bir parçası oldu. Batı kendi içinde Rusya'ya karşı birleşirken dünyanın geri kalan kısmı da Batı'ya karşı tavır aldı. Çin ve Rusya'ya yönelindi. Çin, Hindistan ve diğer küresel-bölgesel güçler Batı-Rusya kutuplaşmasında taraf olmadı. Yeni, jeopolitik inisiyatifler gündeme geldi. Rusya'nın yaptırımlara direnmesi çok kutupluluğun oluşumu ve yeni güç rekabetini hareketlendirdi. Büyük güç rekabetinin asıl temsilcileri olan ABD-Çin çekişmesi berraklaştı. NATO küresel sermayenin askeri haline dönüştüğü ve farazi tehditleri öne sürerek üyelerinin siyasi rejimlerini düzenleme gibi hususları da kendisine vazife gördü. NATO, Türkiye'yi yaramaz çocuk olarak niteliyor. NATO'dan çıkartılması tarzında söylentiler dile getiriliyor. NATO, bir başka yapılanmaya yöneldi. Yeni NATO hattı Baltık'tan başlayarak Doğu Avrupa'yı çevreleyerek Yunanistan'a ulaşıyor. Türkiye dışlanmış gözüküyor. Dışlanma dışında Türkiye'yi kuşatma planı devreye konuyor. Yunanistan'ın Türkiye'ye yönelik talepleri ve tacizleri sınır tanımaz bir şekilde arttı. Batı dünyası, Ukrayna savaşı ile Rusya'ya kuşatarak; Türkiye'yi Suriye, Yunanistan ve Ermenistan üzerinden yola getirmek bir strateji uyguluyor. Ortadoğu'da yeni bir jeopolitik dönem hazırlanıyor.

Ukrayna üzerinden Kıta Avrupa ülkelerini istediği noktaya çekmeye çalışan Anglosakson ülkeler Yunanistan üzerinden de Türkiye baskı altında tutuluyor. NATO'nun Asya'yı da içine alacak şekilde küresel bir güvenlik yapısına evrilmesi yönünde görüşler iletildi. Küresel bir NATO'ya ihtiyacın varlığı konuşulmaya başlandı. NATO'nun gelecek 10 yıl perspektifinde hedefleri arasında küresel planda Rusya ve Çin hedef olarak gösterildi. Yeni stratejik hedefte de orta ve uzun vadede gerilim ve bölgesel çatışmalar sahneleniyor. NATO'nun, Batı'nın geleceği için hayati önem sahip olmakla beraber belirli bir sömürü düzeninin aracı olduğu kanısı hâkim. Bu kanı, Ukrayna Savaşı'nın başlama nedeni olarak gösteriliyor. NATO, Rusya'yı çökertme çabası içinde. Türkiye, Rusya için bir teneffüs sahası oldu. İlişkilerde Rusya bu sahayı kaybetmemek için çaba gösteriyor.

ABD tarafından Eylül 2022'de (20-26 Eylül 2022) Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu'nda, Atlantik Okyanusu'na kıyısı olan ülkelere oluşan yeni bir blok kurmak üzere çalışmalar yapıldığı açıklandı. Oluşturulacak yeni "Atlantik Bloku" ile ekonominin güvence altına alınacağı ve gelişmekte olan ülkelerin destekleneceği belirtildi. Siyaset arenasında çok kutuplu dünyayı temsil eden/edecek olan "Şanghay İş Birliği Örgütü (ŞİÖ)", Avrupa-Asya alanın güvenliğini sağlama ve sosyo-ekonomik ve kültürel ilişkileri güçlendirmeyi ve üyelerinin ABD ile NATO'ya karşı stratejik güç birliği sağlanacağı belirtildi. Amerika Birleşik Devletleri (ABD), "Ukrayna Güvenlik Yardım Grubu" (SAGU) adıyla Almanya'da bir eğitim komutanlığı kurdu. Savaşın, kontrollü bir krizden kontrollü bir çatışmaya evrileceği belirtiliyor. Rusya-Ukrayna savaşı, güvenlik alanında da değişimi zorunlu hale getirdi. NATO'ya yeni üyelerin dahil olma penceresi açıldı. Savaşın gelişimi ve boyutlanmasında Batının silah yardımının etkili olduğu gerçeği NATO benzeri kurumun kurulması müphem bir fikrin tartışılmasını gündeme taşıdı.

Ulusal çıkarılmar merceğinden küresel sorunlara eğilmek öne çıkıyor. Mevcut uluslararası konjonktürün kırılacağı karşısında dış politikada esnek çok taraflılığa ihtiyaç duyulmaya başlandı. Dünya genelinde küreselleşme ile başlayan genel bir kutuplaşma yaşanmakta olunan toplumsal sorunların en belirgin belirleyicisi haline dönüştü.

MUHEMEL GELİŞMELER

Rusya'nın Ukrayna'yı işgali 2. Dünya Savaşı sonrası kurulan küresel nizamın sarsılmasına neden oldu. Rusya'nın Ukrayna'yı işgali güç dengelerini etkiliyor. Rusya Batı tarafından ekonomik ve siyasi ilişkiler açılardan ambargo altına alınarak dünya kamuoyunda itibarsızlaştırma kampanyasına muhatap oldu. Rusya-Ukrayna savaşı, enerjide dışa bağımlılığın ülke ekonomileri için önemli bir yük olduğunu gösterdi. Enerji arz güvenliğinde ülke çeşitliliği olmazsa olmaz şartını oluşturdu. Enerjide kaynak çeşitliliğinin artırılması zorunluluğunun önemli görüldü. Enerji kaynakları arayışları, yeni enerji sahaları ve yeni iş birlikleri stratejileri oluşturulması öncelik kazandı. Türkiye enerji dağıtımında merkez olma niteliğine kavuştu. Savaş, Türkiye'nin doğalgaz tedarikindeki potansiyeli ve enerji arz güvenliğindeki etkin payının önemini ve merkez olma konumunu öne çıkararak yeni stratejilerin oluşumunu hareketlendirdi.

Savaş, Avrupa'nın en batı taraflarından Asya'nın en doğusuna doğru ortaya çıkan sosyoekonomik istikrarsızlıkları tetikledi. Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ile "yeni bir dünya düzeni" arayışı başladı. Avrupa birleşecekken dağılma sürecine girdi. Savaş, yeni dünya düzeninde safların belli olması, sıkışması ve rakiplerin yıpranması amacıyla sahnelenen gelişmelerin nirengi noktası oldu. Rusya- Ukrayna Savaşı'ndan bu yana yeni jeopolitik projeksiyonlar, özellikle Hint-Pasifik yelpazesi güncellendi. Enerji fiyatlarındaki artış, gıda, lojistik ve ulaşım gibi sektörlerde önemli maliyet artışları toplumsal isyanı terör odakları için fırsat yarattı.

Avrupa Birliği'nde (AB) savaşın ortaya çıkardığı enerji darboğazı, ekonomik sıkıntılar ve büyümedeki küçülmeler "faşist ve ırkçı" söylemlerini gündeme getirdi. İrkçilik, faşizm temel ideoloji haline dönüştü. Krizlerle mücadelede yetersizlik, ilgili ülkenin içine kapanmasına ve doğal ihtiyaçlarını karşılayamaması milliyetçi söylemleri sokağa taşıdı. Avrupa ülkelerindeki ulusalcı, neo-faşist hareketleri tetikledi. İrkçi söylemlerin birçok ülke tarafından kabul görülmesi yeni bir aşamaya gelindiğinin işareti oldu.

06 Ekim 2002 tarihinde Çeçen Cumhuriyeti İçerkeriya Başbakanı'n açıklamaları;" Ukrayna-Rusya Savaşı, özgür Kafkasya devleti kurmak için önemli bir fırsat olduğu, Kafkasya devleti kurulması için mücadele edilmesini, Rusya lehine savaşa gidilmemesini, Ukrayna'ya destek olunmasını, Rusya siyasetinin hedefi Sovyetler Birliğini yeniden kurmak olduğu, savaşın Rusya'nın dağılmasıyla son bulacağı, Rusya içinde de yeni Cumhuriyetler bağımsızlıklarını ilan edeceği" yönündeki açıklamalar savaşın geleceği açısından önemli bir projeksiyon veriyor. Emperyalist ideolojiye dayanan küreselleşme politikası strateji değiştirmek durumunda kaldı. Haziran 2022 de NATO Madrid toplantısında son gelişmeler ışığında NATO'nun yeniden organizesi ile İsveç ve Finlandiya'nın NATO'ya üyeliği ve Rusya-Ukrayna Savaşı'nın bölgesel ve küresel etkileri ele alındı.

ABD, NATO'yu Anglosakson dünyanın çıkarlarına hizmet edecek şekilde yeniden şekillendirme ve Avrupa'yı da Çin ve Rusya olan ilişkilerini frenlemek istiyor. ABD, Ukrayna savaşını bir fırsat olarak görüyor. ABD, NATO ile Avrupa'yı uluslararası ilişkileri kontrol mekanizmasına dönüştürmek istiyor. ABD politikalarının güvensizlik yaratması ülkeler yeni ilişkilerin arayışına yöneldi. ABD'nin uyguladığı ve müttefiklerini de uygulamaya zorladığı yaptırımların dünyanın geri kalan ülkeleri açısından Batı'nın güvenilirliğini etkileyecek bir boyut kazandı. Rusya yeni bir finans sistemi oluşturmak zorunda kaldı. Çin'in yükselişini durdurmaya yönelik eğilimler gibi girişimler de "Güç" rekabetini ateşledi. Rusya Avrupa'da stratejik bir ortak iken tehdit unsuru haline getirildi. Dünyaya egemen olmak isteyen güçler küreselleşmeyi oluşturma stratejisini etkinleştirmeye çalışıyor. Güç savaşı, soğuk savaş biçiminde, siyaset, kültür ve ekonomi alanlarında sürekli olarak devam ediyor. Süreç, Afganistan'da, Irak'ta, Libya'da, Suriye'de ve Ukrayna'da sıcak savaş olarak ortaya çıkıyor. Güvenlik ve enerji arz güvenliğinde, bölgedeki tek ve güvenilir ülke olan Türkiye'nin jeopolitik önemi arttı. Orta Doğu ülkeleri de siyasi-ekonomik olarak jeopolitik dengeleri etkileyecek boyuta vardı.

Çin'in kıtasal açılımlarına karşı önleyici girişimler istikrarsızlık noktalarından birini teşkil etti. Çin'in hangi güç ile ilişkileneceği noktası önem kazandı. ABD, Asya'da bölgeyi krizi sürükleyecek argümanlar oluşturmaya çalışıyor. Avrupa'nın Asya ile ilişkilerinin gelişmesi ABD için başlıca sorun oldu. Rusya Devlet Başkanı Putin ile Devlet Başkanı Şi Ciping video konferans yoluyla yapılan görüşmede Çin Lideri Şi'nin; dünya genelinde durumun "zor" olduğunu, zorluk karşısında stratejik iş birliğini artırmaya hazır olduğunu söyledi. Gelişmelerin odak noktasını "güç" rekabeti teşkil ediyor. Çin Amerika için tehdit olarak değerlendiriyor veya öyle gösterilmeye çalışılıyor. Yeni bir Soğuk Savaşın başlangıcı olarak tanımlanıyor. Savaş öncesi Rusya ve Çin liderlerinin ikili görüşmesinde Rusya'nın Ukrayna saldırısında istenen sonuçlara varılmış olsaydı Çin'in de Tayvan'a saldırısı görüldü. Amaç, ABD ve Batı'nın gücünü bölmeye yönelik strateji idi. Ancak Rusların istenen sonuçlar varamaması Tayvan işgali askıya alındı. Araştırmalar, Çin'i en büyük küresel aktör ve rakip olarak gösteriyor. Sonuçlar, yönetiminin eğiliminden ziyade halkın görüşünü yansıtır.

Çin-Rusya, ekonomi, siyaset, güvenlik ve uluslararası hukuk alanlarında yeni bir dünya inşa etmeye çalışıyor. İki ülkenin ilişkileri nasıl bir dünya üzerine odaklandığı. Düzeninin tek kutupluluk yerine çok kutuplu olmasını önemsendi. Küresel gelişmeler çerçevesinde; ABD ve İngiltere'nin planları arasında Polonya merkezli ve Karadeniz'e doğru Doğu Avrupa'yı da içine alan ve Türkiye'nin de (mümkün olursa) dahil edilmesini düşünen yeni bir Avrupa kurulması fikri üzerinde duruluyor. Dünyanın iki kutupluluğu belirsizliğini koruyor. Uluslararası sistemin yeni alt yapısının oluşturulması düşüncesi neleri kapsayacağı hususları devletleri endişelendiriyor. Güvenlik başta olmak üzere diplomatik ilişkilerde farklı argümanların mevcut sorunları tekrar gündeme getirilme endişesi öne çıkıyor. Rusya-Ukrayna savaşının uzaması, bölgesel ve küresel ölçekte özgüvenin aşınmasına neden oldu. Ukrayna-Rusya Savaşı Batı'nın güvenilmez olduğu

gerçeğini ortaya çıkardı. Rusya'nın dengelenmesi Avrupa Birliği'nin (AB) bütünlüğü için önemli bir faktör olarak görülüyor.

Avrupa'nın geleceğinin şekillenmesinde; Rusya, İngiltere ve Türkiye'nin rolü olacağı değerlendiriliyor. Konjonktür tehditlerle dolu. Yapımlara karşı duranlara karşı sesiz olunmayacağı söylemleri ağırlık kazandı. Gelişmeler, devletler arası ilişkilerin yeniden tanımlanmasına, ortaklık ve müttefik ilişkilerin gözden geçirilmesine ve potansiyel fırsatların değerlendirilmesine ortam yarattı. Küreselleşmede dünya siyasal yelpazesi otoriter bir rejime doğru bir yöneliyor. ABD, küresel medya şirketleri vasıtasıyla farklı görüşlere izin vermiyor. Yönlendirme ve algı operasyonları ağırlık kazandı. Kamuoyu algı operasyonları ile bilgiye değil, duyguya dayalı bir yaşam ile karşı karşıya bırakıldı. Savaş ortamında, siyasi ideoloji kurgulanan temalar topluma dayatılmaya çalışılıyor. Covid-19 ile sonrası her şey birbirine karıştı. Neyin ne olduğu ve ne olacağı konusunda kararsız kalındı. İdeolojiler, teoriler ve kavramlar birbirine karıştırıldı ve içinden çıkılmaz hale getirildi. Stratejik bir araç olarak savaşlar dizayn ediliyor. Toplumlar ulus ve inanç kimliği arasında sıkıştırıldı. Toplum silahlanmaya yöneldi. Küresel silah transferleri kolaylıkla yapılır hale geldi. Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI) askeri harcamalar ve silah ticareti ilgili raporunda; "silah transferlerinin olduğu" açıklandı.

10-14 Temmuz 2022'de Yunanistan/Atina'da yapılan 24'ncü Simi sempozyumunda; konjonktürde popülist siyasetçilerin söylemlerinin ağırlık kazandığı, otoriterliğin tehlikeli öngörülemeliği ve "Gücün" kötüye kullanılmasının boyutları tartışıldı. Savaşın yol açtığı sorunlardan "Gıda" krizi Türkiye'nin aktif diplomatik girişimleri sonucunda çözüme kavuşturuldu. "Esir Mübadelesinde gösterilen girişim de diplomatik bir başarı oldu.

ANALİZ

Küresel düşün (Think globally, act locally) ama yerel hareket et sloganı; küresel dünyaya entegre olmaya çalışan halkları, önce yaşadıkları coğrafyanın potansiyellerini keşfetmeye ve toplumsal ihtiyaçlarını gözetmeyi hedef aldı. Küreselleşme yaşam şartlarını iyileştirmeyi öne çıkardı. Sürecin özünde global olarak dünyanın; ekonomik sınırlarını, kültürel sınırlarını ve yaşam felsefelerini kontrol altına almak vardı. Küreselleşme olgusunu, güç merkezleri değişik şartlarda da devam ettirmek istiyor. Savaş büyüyü bozdu. Dünya düzenine yön veren kutuplar dağılma sürecine girdi. Küresel sistem giderek çok kutuplu bir yapıya doğru yöneldi. İttifaklar yeniden şekillenmeye başladı. Süreç ile ülkelerin daha entegre hale gelerek ülkeler arası ilişkilerin artması ve kutuplaşmaların çözümlenerek başta ekonomik olmak üzere her alanda entegrasyon ve küreselleşmenin yapı taşlarının oluşturulması amaçlandı.

1980'lerde başlayan küreselleşme politikası bugün yanlış uygulamaların hedefi haline geldi. Küreselleşme sürecinin istikrarsızlık getirdiği, yeniden yapılandırılması gerektiği, küresel sürecin mutlaka demokratikleşmesi ve çok taraflı bir anlaşmanın benimsenmesi görüşü hâkim oldu. Süreçle birlikte ideolojilerde erozyona uğradı. Pazar ekonomisi sadece çıkar gruplarına hizmet eder hale geldi. Siyaset, sürecin ölüme geçti. Sadece ticaret ve rant hedef alındı. Sosyal konulara duysuz kalındı.

Küreselleşme, öz değerlerine yabancılaşmış, psikolojik sorunlu, bunalımlı, şiddet meyilli, tahammülsüz, gelecekte ümidini kesmiş bir toplum inşa etti. Pandemi ardından arz talep dengesi etkilendi. Savaş belirsizliği artırdı. Enflasyonla mücadele öne geçti. Dünya Ticaret Örgütü (WTO) Başkanı Okinjo-Ivaela "dış ticaretin" ve "paranın" silah olarak kullanıldığı bir dönemin içinden geçildiğini ve "Savaşın" "küreselleşmenin" kötü bir şey olduğunu ortaya çıkardığını ifade etti. Avrupa'daki ırkçı-köktenci Sağ partilerin siyasi söylemleri siyasi dönüşümün işaretini verdi. Avrupa bütünlüğünü etkileyecek gelişmelere neden olabilecek boyuta ulaşıldı. Yeni sağ radikal örgütlerin ulus aşırı teşkilatlanmasına dikkat çekti. Terör örgütlerinin yabancı ülkeler tarafından araçsallaştırılma riskinin arttığı görüldü. Dünyanın birçok bölgesinde "ırkçılık" milli bir politika haline geldi. ABD'de yapılan bir araştırmada, sosyal medya şirketlerinin "Müslüman karşıtlığı" konusunda kayıtsız kalındı. Liberal demokrasinin ve çoğulculuğun etkisini kaybettiği inancı "otokratik" bir sistemi güncelledi. Sol partilerin stratejilerini Sağ'ın söylemlerine yaklaştırmaya başladı.

Göçmen ve dini ayrışmalar temel mücadele konusu haline getirildi. Savaşın Avrupa'da siyasi çalkantıları da tetikleme kaçınılmaz oldu. Gelişmelerin diğer ülkeleri etkilemesi olasılığı da etkin olmaya başladı. Yeni "küresel" olguda değişik yaşam felsefeleri benimsendi. Toplumsal yaşamı değişime yönlendirdi. Dünya'daki savaşlar, krizler, kitlesel göçler ve küresel insan ticareti değişimin unsurları oldu. Geleceğin savaş ve çatışma alanlarının, yapay zekâ çalışmalarının, modellerinin ve araçlarının hâkim olacağı bir tablo ortaya çıktı.

Rusya-Ukrayna savaşında, "siber" hedef odaklı kritik kurumların siber altyapıları hedef alındı. Küreselleşmenin istikisi ile "Bölgeselleşme" de önem kazandı. Küresel ve bölgesel iş birliği tercih değil, zorunluluk haline geldi. Küreselleşme olgusu mülteci akımını bir anlamda destekledi. Bazı ülkeler ise mülteci kampı haline getirildi. Demografik yapı değişime uğratıldı. Toplumlar yerlerinden edildi hatta kitleler halinde katledildiler. Suriye'de, Irak'ta, Libya'da ve dünyanın birçok yerinde yeni bir hayat arayışı ve yeni kantonlar oluşturma yarışı başladı. Adına "Modernite" denilen küreselleşme olgusu bir anlamda insanı tanılaştırma noktasına getirdi. Değişimin özünde, Neo-liberalizmin istenen ölçüde hegemonyayı sağlayamaması etken oldu. Maddî ve manevî değerler güç merkezleri tarafından kendi menfaatleri doğrultusunda erozyona uğratıldı. Millî şuurun giderek önemini kaybettiği bir dönem yaşanıyor. Rusya bu açmaz içinde. Nüfus sayısında azalma ülkeyi açmaza götürdü. Son dört bölgenin ilhakına yönelmesi bunun işareti olarak görülüyor. Seferberlik çağrısında Rus vatandaşları ülkelerini terk etmeye başladı. Avrupa'da, mevcut dengelerin dışında arayışlar sürüyor. İngiltere'nin öncülüğünde yeni bir Avrupa kurmanın yönünde girişimleri gündemde.

Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ile Avrupa Birliği 'de (AB) daha geniş bir politik birliğin sağlanması yönünde çalışmalar başladı. AB Rusya'ya karşı teklesli bir siyasi cephe oluşturmaya çalışıyor. Birlik, insan hakkı ihlalleri ile demokratik gerilemelerin yaşandığı üyelerine karşı tavrını da değiştirmeye yöneldi. Rusya'nın savaşta geri adım atması durumunda uluslararası sistemde yeni sorunların öne çıkmasının yansira başarılı olması halinde, Orta Asya, Ortadoğu ve Kafkaslara ek olarak Doğu Avrupa ve Baltıklar da Rusya'nın baskısı daha artacağı açıklandı. Savaş, yeni dünya düzeninde safların belli olması, sıklaşması ve rakiplerin yıpranması için tezgahlanmış büyük bir küresel oyun oldu.

Ukrayna krizi, Çin-Rusya ilişkilerini önelemedi, tersine Çin-Rusya-Hindistan iş birliği gelişti. Transatlantik ilişkileri gereği ölçüde uyumlu olmadı. ABD, Asya Pasifik denklemine Çin'in ekonomik ve askeri yükselişini durdurmak için "Tayvan Krizi'ni" kullanıyor. Bölgedeki ittifaklarını Çin'e karşı kullanmaya yöneldi. Eylül 2021 de Avusturya ve İngiltere ile birlikte imzalanan AUKUS ittifakı bu politikanın bir yansıması oldu. Çin içine kapanmış, stoklarını yapmış bekliyor. Bir şeylere sanki hazırlık içinde. Çin Devlet Başkanı Şi Ciping; ülkelerin güvenlik açısından istikrarsızlık ve belirsizliklerle karşı karşıya olduğunu savaşta hazırlıklı olunmasını ve ordunun 100. Kuruluş yılı olan 2027'ye kadar dünyanın sayılı kuvvetleri olması hedefini işaret etti. Analizlerde, 10 yıl içinde Çin'in ekonomik olarak yükseleceği, ilk aşamada ABD'nin hegemonyasını sonlandıracağı tezi öne çıkıyor. Yeni dünya oluşumunda önemli aktör olan Çin, savaşın uzamasının ABD ve NATO'yu yıpratacağını umuyor. NATO ve ABD Kafkasya'da ve Asya'da etkili olamadı. ABD'nin Afganistan'dan çekilmesi başarısızlığını gösterdi. Rusya ABD'nin Güneydoğu Karadeniz'de etkili olmasına fırsat vermedi. Batı bölündü. Balkanlarda jeopolitik hareketlenmeler başladı. Ukrayna Savaşı Karadeniz ve Doğu Avrupa'da statükoyu değiştirdi. Kafkaslarda Karabağ savaşı sonrasında, barış ortamı tesis edilemedi. Stratejik hatalar sonucunda savaş küresel düzeyde enerji sorununu ortaya çıkardı. Mevcut enerji kaynakların Avrupa piyasalarına taşınması gerek ekonomik gerekse stratejik ağırlıklı olması nedeniyle ortaya çıkan farklı rotalardan birinin tercihi derin hesapları içeriyor. Rusya, Avrupa Birliği'nin (AB) enerji alanını siyasallaştırmakla suçluyor. Avrupa'nın Enerji arz güvenliğinde öne çıkan ekonomik ve güvenilir rotaların kullanımı konusunda iş birlikleri için yeni bir dönem başladı. ABD'nin enerji politikasına uyumun Avrupa sanayisi için olumsuz olduğu anlaşıldı. Batı ülkelerinin enerji güvenliği sorununun ABD'nin müttefiklerin ulusal çıkarlarını önemsemeyen tek yönlü politikaları sonucu olduğu görüldü.

Savaş ile birlikte, enerji politikalarında önemli değişikliklerin yapılması gerektiği sonucuna varıldı. Türkiye'nin "gaz dağıtım merkezi" olmasının stratejik üstünlük kazandıracağı ve "ulusal güvenlik" politikalarına katkı sağlayacağı ileri sürüldü. Gelişmeler, Batı açısından Türkiye'nin güvenli enerji tedarikinde önemini artırdı. Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Hegemonya projesi çökerken, Çin süper güç projesi işler duruma girdi. Rusya ise nüfuz alanlarını genişletme sürecine girdi. ABD'nin güvenirliliğinin tartışıldığı, yumuşak güç olma özelliğini kaybettiği ve tutarlıktan uzak uygulamalar içinde oldu. Savaşın uzaması Rusya'nın zayıflatılmasından ABD'nin stratejik kazanımlar elde etmesi hesaplanıyor. Geline noktada küreselleşmenin bireysel ve kültürel farklılıkların önemini yok edeceği ve soruna cevap verebilecek bir evrensel sözleşmede ortak bir noktaya varılmadı. Din, küresel sömürü düzenin aracı oldu. Küreselleşme ideolojisi olarak ele alınan gelişmelerin olumsuzluğunu Rusya-Ukrayna savaşı ortaya çıkardı. Toplumun, kendi vatanının selametini değil kendi çıkarının ve kendi yaşam şartlarının devamını önemseydiği görüldü. Göçler, bunun bir yansıması oldu. Yabancı düşmanlığı, göçmen karşıtlığı, İslamofobi ve milliyetçiliğin yükselişi küresel yönetim sistemindeki stratejik değişimleri de tetikledi.

Dünyanın eski dünya olmayacağı, yaşamın her alanında değişiklikler olacağı, ülke sınırlarının yeniden belirleneceği, hak, hukuk, özgürlük gibi kavramlarının yeniden tanımlanacağı hususları konuşulmaya başlandı. İnandırmak için her yol deniyor. Psikolojik hareket teknikleri en geçerli araç oldu.

Gelişmeler, güvenlik, siyasi ve ekonomik dengeler bakımından, 2. Dünya Savaşı sonrası benzer biçimde yeni kamplaşma tehlikesini içeriyor Rusya-Ukrayna Savaşı Avrupa'yı her yönüyle etkiledi. Rusya'nın gaz akışını kesmesi ile yüksek enerji maliyetlerinin artmasının yanı sıra siyasi, ekonomik ve sosyal kriz tehdidi ile karşı karşıya kaldı. Avrupa ülkelerinin enerji, güvenlik ve mal tedariki konusunda yeni çözümler üretmek zorunda kaldı. Ekonominin güçlü bir yeniden yapılanmaya ihtiyacı olduğu ve güvenlik konusunda ABD'ye güvenilemeyeceği aşamasına gelindiği de görüldü.

Savaş, yerleşme ve ulus devlet anlayışını tekrar gündeme getirdi. Çok taraflı iş birlikleri ağırlık kazandı. Türkiye diplomatik ve dış politika etkinliği açısından yoğun ilişkiler içinde oldu. Tahıl koridorunun açılması, savaş esirlerinin mübadelesi, Şangay zirvesi ve Soçi mutabakatı v.s. Ukrayna Savaşı ile, "jeopolitiğin" önem kazanması yeni dönemin bariz özelliği oldu. Yeni enerji kaynaklarının keşfi, gıda ve tedarik zincirinin istikrarı gibi başlıklar "jeopolitiği" etkileştirdi. Savaş ile birlikte "Güç ve Gücün Mülkiyeti" kavramının sahiplendiği ifade tarzı tekliften çokluğu ifade eder evresine girildi. Güç dengesinde yaşanan değişim, Birleşmiş Milletler (BM) sisteminin yapısında bazı değişikliklerin yapılabileceği hususunda fikir birliğine varıldı. BM'ler gibi diğer uluslararası kuruluşların etkinliğini tartışılmaya başladı. "Dünya Beşten Büyüktür" kriteri çok kutuplu bir yönelim olarak ağırlık kazandı. Savaş ortamı dijitalleşmeyi öne çıkardı. Terör odakları, kendileri için uygun algı operasyonları yapma fırsatını yakaladı. Savaşın etkileri; jeopolitik dinamiklere ve bölgesel ittifaklara yeni bir boyut kazandırması bekleniyor. Rusya enerji silahını etkili şekilde kullanmaya özen gösteriyor. Ukrayna savaşının AB ülkelerinin enerji kaynakları bakımından Rusya'ya bağımlılığını açığa çıkarması AB ülkelerini alternatif kaynaklar aramaya yönlendirdi. Mevcut kaynakların varlığı enerji arz güvenliği açısından önemli olması sorununu boyutunu derinleştirdi.

Rusya sahada kaybettiği jeopolitik üstünlüğü küresel çatışmaya dönüştürmede tereddüt etmiyor. Nükleer tehdidi gündeme taşıdı. Ukrayna savaşı kaybetmesi halinde sonuçları dünya dengelerini etkiler hale geleceği endişesi hâkim olup ABD ve Batı ülkeleri desteklerini devam ettirmeye çalışıyor. Rusya'nın doğal gaz arzını kısıtlaması sorunun daha da bir çıkmaz hale geleceği öngörülmüyor. Ukrayna savaşında Rusya, politik amaçlara yöneldi. Analizler, Batının Bosna ve Kosova'daki kayıtsızlığının bir benzerinin de Ukrayna'da tekrarlanmasının ihtimal dahilinde olduğu yönünde. Ve krizin uzaması halinde Türkiye'nin bir ateş çemberi içinde kalacağı da ayrı bir sorun olarak görülüyor. Rusya-Ukrayna savaşı; enerji arz güvenliğinde bir ülkeye ve bir kaynağa bağlı olmanın ülke güvenliğinden olumsuzlukların kaynağı olacağı ortaya çıkardı. Dışa bağımlılığın azaltılması politikaların izlenmesi zorunlu hale geldi. Libya ile "Doğu Akdeniz'de "karbon" varlıklarının çıkarılması konusunda anlaşma ile Akdeniz gücü olduğu tescilli birçok ülkeyi telaşlandırdı.

Covid-19 ile başlayan ve Ukrayna'nın işgali ile devam eden enerji krizi siyasi, sosyal ve ekonomik olarak gelişerek devam ediyor. Savaş düellosu ise en son olarak; 14 NATO ülkesinin Avrupa'da "nükleer caydırıcılık tatbikatına karşılık Rusya'da karşılık olarak "nükleer tatbikatı" ile devam etmekte. Gelişen olaylar Türkiye'nin jeopolitik konununun önemini ortaya çıkarmış oldu. Analizler; krizin zamanlaması, etki alanı, açık ve gizli amaçları yönüyle önemli ölçüde jeopolitik bir stratejinin öngörüldüğü yönünde. Ukrayna merkezli gelişen olaylara karşı NATO ülkeleri arasında fikir birliği mevcut değil. Farklı görüşler etrafında gruplaşmalar oluşuyor. NATO'nun Anglosakson dünyanın çıkarlarına hizmet edecek bir yapı olması ve Yunanistan üzerinden Türkiye'yi de istedikleri çizgiye getirmek isteniyor. NATO, Türkiye'nin yeni bir yöre oluşturmasını önleme çabasında. Savaşın son bulmasına dair umutlar azalıyor. Avrupa Birliği'nin (AB) ise ABD'ye rağmen çözüm üretme yönünde yetersiz olduğu ortaya çıktı. Analiz sonucu; aktörler değişecek, önemli olan görüşlerin nasıl değişeceği evresine girilmesi olacak.

SONUÇ

Dünyada küreselleşme olgusu; demokrasiler ve diğerleri kurallara dayalı uluslararası düzen oluşturma, neo-liberal sistemi kurtarma olmak üzere üç ana nokta etrafında dönüyor. Axa'nın (Sigorta şirketi) 2022 yılı Küresel Gelecek Riskler Raporu'nda da hegemonya hakimiyetinin korunacağı sonucuna varılıyor. Raporla önceliği, "Küresel iklim değişikliği" yanı sıra; siber güvenlik, jeopolitik istikrarsızlık ve sosyal huzursuzluklar ve c-yerel anlaşmazlık konuları ele alınıyor. Küreselleşmede bir sorun olduğu ve "Sosyal gerginlik ve sokak hareketleri riski" tespiti toplumsal yapının özünde küreselleşmenin geleceği açısından risk taşıyacağı değerlendirilmesi sonucuna varılıyor. Kriz mevcut. Ukrayna Savaşı, Batı'nın küresellik (liderlik) rolünde bir sıkıntı olduğunu gösterdi. Ukrayna krizinin ABD'ye getirisi olmadı. Yaptırımlar konusunda ABD beklediği iş birliği ve desteği bulamadı.

Rusya-Ukrayna Savaşı ve pandeminin ana ve artçı etkilerinin devam etmesi tehditler ve meydan okumalar yeni bir dünya düzeninde belirsizlikleri oluşturdu. Her şeyi kabul edecek bir toplum yok artık. Hala kapsayıcı bir küresel düzen fikrini savunan yok. Savaş, "yabancı düşmanlığı" ve "islamafoya"yı olumsuz yönde etkiledi. Küçük çapta dahi olsa savaşlar olacak ve/veya yaptırımlar yeterli güç odaklarının öngördükleri küreselleşme olgusu ve hegemonya kaybedilmemesin. Her yol denenecek. İdeolojik temele dayanan küreselleşme olgusu huzursuzlukları da beraberinde getirecek ve onlarla hayat bulmaya çalışacak. Çözüm yeni bir dünya ama ütopyik bir dünyada. İnsanlığın bağımlı olduğu gıda, enerji ve diğer hammaddelerin yalnızca belirli bölgelerde olması güçler mücadelesini sürekli hale getirecek. Rusya'nın Ukrayna'nın işgal girişimine yönelik Avrupa Birliği (AB), G-7, G-20 ve NATO Zirvelerinde yapılan öneriler temenniler ötesine geçmedi. Batı, Rusya'yı durduracak cesur bir karar alamıyor. Görüşmelerde, savaşın seyriden çok güvenlik konuları ele alınıyor. G-20 Zirvesi sonucunda güç merkezlerinin eski gücünü kaybettiği anlaşıldı. Sonuç bildirgesinde konsensus sağlanamadı.

G-20 Zirvesi miat oldu. ABD ve müttefiklerin küresel aktörlüklerinin sonladığını işaretledi. Yeni dünya düzeninin yeni aktörlerinin; Rusya-Çin ve Türkiye olduğu ileri sürüldü hatta tescil edildi. Rusya-Ukrayna savaşında Türkiye'nin "Global aktör" olduğu görüldü. Batı ile ilişkiler sürdürülürken Asya politikası da hareketlendi. Türkiye'nin küresel oyunları bozabilecek etkisi güç merkezlerini tedirgin ediyor. Türkiye cari gelişmeler akışında, özel bir misyona sahip oldu. Süper güçler arasında bir köprü niteliği ile güçlü konuma geldi. Rusya ile Ukrayna arasındaki anlaşmazlıkta Türkiye'nin oynadığı rol sadece Ortadoğu'nun değil Avrupa'nın da ilişkilerinde önemli oldu. İlerleyen süreçlerde savaşın etkilerine bağlı olarak Türkiye'nin bilhassa siyasi, ekonomik ve güvenlik alanlarında ciddi sınamalarla karşı karşıya geleceği bir realiteyi göz önüne alması zorunluluğu da bulunuyor. 2008 teki ekonomik krizi, Covid-19 ve Rusya-Ukrayna savaşı dünyanın, yaşanılmaz bir hale geldiğini gösterdi. Ancak, farkındalık olarak; farklı dinler, ırklar, kültürler ve medeniyetlerin var olduğu anlaşıldı.

Dünyanın, "Doğuya" doğru eğilimi arttı. Batı-Atlantik çağı kapanıyor, Asya-Pasifik çağı başlıyor. Tek kutuplu dünya düzeninin yerine, yeni bir düzenin inşası tasarlanı hale geldi. Global bir değişim süreci içinde bulunan dünya dijital teknolojiler üzerine inşa edilen yeni bir dönemin de başlangıcı içine girdi. Bugün varoluşsal sorunlara yanıt arayışları sürerken herkesin birleşebildiği yegâne ortak noktanın, önceden kesinlik taşıyan tüm kavramlar ve yasalar hakkında belirsizliklerin bilincine varılmasıydı. Küreselleşmenin yerini bölgesel iş birliklerinin alacağı, geleneksel ittifak bağlarına alternatif çok merkezli dünya düzeninin kurulacağı yönünde bir gelişmelerin süreci içinde olundu. Dünya, Avrupa ve ABD'nin kontrolündeki çok taraflı bir sistem içinde "daha adil bir uluslararası yönetime" ulaşmayı hedefliyor.

Savaşın yol açtığı sıkıntıların faturası her ülkeye kesildi. Enerjiden, gıda maddelerine kadar uzayan tedarik zinciri tedirginlikleri hareketlendirdi. Küreselleşmenin geleceği açısından değişikliklerin işareti de gözüktüyor. Ukrayna'da kritik Zirveler gerçekleşirken Asya'da da "Zirveler" yapıldı. Bunlardan; 12 Kasım 2022'de Özbekistan'da Türk Devletleri Teşkilatı Zirvesi, 13 Kasım 2022'de Kamboçya'da ASEAN (Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği) Zirvesi, 18 Kasım 2022'de Tayland'da APEC (Asya Pasifik Ekonomik İş Birliği Forumu) ve 14 Haziran 2022'de Çin'de Yapılan BRICS Zirveleri. Zirvelerin ana gündeminde dünyayı üretim ve karar merkezlerinin yetersizliği oldu. G20 ve G7 gibi zirvelerin miadının dolduğunu gösteriyor. Küresel ekonominin yavaşladığı bir dönem yaşanıyor.

Bir değerlendirmede, dünya döngüsel bir değişimin başlangıcında olduğunu, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) yeni döneme geçişin yine temel aktörlerinden biri olacağı yönünde de bir tespit de ileri sürüldü. Çin, küresel değişim için öncü ülke olarak öne çıkıyor. Ukrayna Krizinde ABD ve Avrupa geri adım atar ve kriz Putin'in istediği gibi sonuçlanırsa küresel düzenin yeniden ele alınması sonucu doğacak. İçinde yaşadığımız zaman kesitinde ülkeler gerek siyasi gerekse ekonomik ve sosyal konularda muhataplarının algı operasyonları ile karşı karşıya kaldı.

Kontrollü algı operasyonları dönemin özelliği oldu. ABD'ye Batı'ya güvenen Ukrayna lideri ülkesini ve halkını ateşe attı. İnsanlık felaketi yaşanıyor. ABD Rusya'yı tasfiye etmek için her imkânı (para, silah) kullanıyor. Avrupa Birliği ülkelerini de yardım etmeye zorluyor. ABD, Avrupa'nın Rusya ile ekonomik ve siyasi bağlarının koparmak istiyor. Ukrayna Savaşı, ABD'nin Atlantik İttifakı'nı yeniden organize etmek için bir fırsat olarak görüyor. Batı ve ABD bir çıkmazın içinde kaldı. Ülkelerin, iç istikrarı ve ekonomik dengeleri olumsuzluğa kayd.

Almanya Dış İşleri Bakanı Sigmar Gabriel'in 14 Aralık 2017'de Berlin Körber Vakfında yaptığı konuşmasında "ABD hegemonyasının gerilediği ve bu geri gelişin gelecekte de devam edeceği ifadesi jeopolitik stratejilerde değişikliklerin olacağını belirtti.

Ukrayna Krizi 21nci yüzyıl; siyasi, mali, ticari ve ekonomik açıdan yönlendirebilecek radikal değişikliklere ve gelişmelere yol açabilecek potansiyel risk ve

tehlikelerle dolu. Krizden çıkış veya sonuçlarından en az zarar görmek için bölgesel ve küresel siyasi bloklamalarda şekilleniyor. 21.nci yüzyılda enerjide petrolün yerine “ jeoteknolojik savaş” aldı. Teknolojiyi kontrol edenlerin dünyayı kontrol edeceği noktasına gelindi. Ve küresel güvenlik önem kazandı.

Sonuç olarak;

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın güvenlik ve savunma, enerji güvenliği, ekonomik toparlanma ve göç yönetimi konularında AB'nin Türkiye ile ilişkilerinin önemini ve Türkiye'siz AB güvenliğinin olamayacağını gösterdi. Savaş ile ilgili açıklamalar tatmin edici olmaktan uzak olup çözümlerinin “kontrollü” gerginlik çerçevesinde ele alınacağı ve algı operasyonlarına devam edileceği yönünde. Türkiye'nin seçimler arifesinde iç ve dış siyasi-ekonomik ve politik bir kaos ortamı ile karşı karşıya kalma olasılığı da dikkate alınmalı. Nitekim, 09 Ocak 2023 tarihli Washington Post Gazetesi'nin '023 seçimleri ile ilgili olarak; seçimlerin ABD, Rusya Avrupa, Orta Doğu ve Asya'da jeopolitik ve ekonomik hesapları şekillendirici olacağı analizine yer verildi. Bir devletin küresel dünyaya uyumu, o devletin vizyonu, sosyo-ekonomik ve teknolojik koşulları, diplomatik ilişkileri gibi özelliklerinin gücü nispetinde mümkün olduğunu da unutmamak gerekir. Savaşın; insanlık suçu oluşturduğu ve küresel siyasi, ekonomik ve kültürel boyutu itibarıyla olumsuz etkileri gün geçtikçe belirginleşiyor. Gerginliğin ne zaman biteceğinin cevabı da belirsizliğini koruyor. Küresel sistemin dayattığı savaş, hukuksuzluk, zorbalık ve tehditlerine karşı direnç noktaları olan inanç ve milliyetçilik şuurunun erozyona uğratıldığı bir dönemden geçiliyor. Batılı ülkeler, “bekasını” inançları aşağılama ve ırkçılık söylemlerinde arıyor. Eylemlerin özünde savunma ve yenilgi psikolojisi olduğu görülüyor.

Küreselleşme ve göç olguları birbirini etkileyen sürekli bir döngü olmaya devam edecektir. Popülizm, milliyetçilik ve inanç akımlarına yönelik davranışlar küreselleşme olgusunu gerileyen unsurlar olarak güncelliğini koruyacaktır. Algı operasyonları ile dünya küresel olgusu canlı tutulmaya devam edileceği ve istihbaratın dijital teknolojiye ağırlık vererek daha etkili olmaya yöneleceği söylenebilir. Rusya-Ukrayna savaşının da değişimin baş aktörü olacağı gözükmektedir. “Güç bozma eğilimindedir, mutlak güç mutlaka bozar” prensibinden güç odakları vazgeçmeyecektir. Sorunların rasyonel gerçekliklerden hareketle tartışılmadan sonuçlara ulaşılamayacağı bir gerçektir. Son söz; Ve bir Kazak atasözü, “ülke olmak istiyorsan önce beşliğini düzelt” der. Bu duruma gelindi.

KAYNAKÇA

- 1-[https:// synmisyumposium.org](https://synmisyumposium.org)
- 2-<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/abden-flas-mesaj-putinin-nukleer-tehditlerini-ciddiye-almali-42142534>
- 3-<https://www.21yyte.org/tr/merkezler/bolgesel-arastirma-merkezleri/rusya-slav-arastirmalari-merkezi/rusya-ukrayna-savasi-nin-dini-cephesi>
- 4-m.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/cem-kucuk/633141.aspx
- 5-<https://tr.euronews.com/2022/09/30/rusya-sovyetler-birligi-sonrasi-nerelerde-savasti-hangi-bolgeleri-ilhak-etti>
- 6-Küreselleşmenin Tarihiçesi/ A. Bora ELÇİN-Ankara,2012
- 7-Boyutları ve Farklı Algılarıyla Küreselleşme/Mehmet Yunus ÇELİK Dumlupınar Üniversitesi, İİBF. İktisat bölümü
- 8-ozcu.com.tr/2022/dunya/alman-marshall-fonu-turkiyede-diger-ulkelere-guvsensizlik-artiyor-7391310/
- 9-https://tasam.org/tr-TR/Icerik/182/joseph_stiglitzin_gozunden_imf_ve_kuresellesme
- 10-https://tasam.org/tr-TR/Icerik/70154/kuresel_yerel_ve_kapalist_dunya_duzeninde_dengede_kalmak_dogru_durust_yonetisim
- 11-https://tasam.org/tr-TR/Icerik/69052/ukrayna_krizinin_arkasindaki_buyuk_strateji
- 12- <https://www.cnnturk.com/2011/turkiye/09/15/cok.carpici.turkiye.ab.arastirmasi/629345.0/index.html>
- 13-https://www.ydh.com.tr/YD67_atlantik-otesi-iliskiler-hala-stratejik.html
- 14-<https://kafkas.org.tr/etkinlikler/ahmed-zakayev-seferberlik-sonrasi-kafkasya-2/>
- 15-<https://www.voaturkce.com/a/putinden-rus-dunyasi-kavramina-dayali-doktrine-onay/6732239.html>
- 16-<https://www.project-syndicate.org/onpoint/trade-after-pandemic-russias-war-in-ukraine-by-ngozi-okonjo-iweala-and-anne-o-krueger-2022-09-30>
- 17-Dr. Necmettin ACAR-Mardin Artuklu Üniversitesi Öğr. Üyesi “Avrupa, ABD'nin Stratejik hatalarını ödüyor”16 Mayıs 2022/Yeni Şafak Gazetesi
- 18-Doç.Dr. Şerif ÖNER- Doç. Dr. Mustafa Lütfi ŞEN/ Covid19 Etkisi Altında Küreselleşmenin Geleceği Üzerine Notlar- Afyon Kocatepe Üniv Sosyal Bilimler Dergisi/Cilt:23 Sayı:3 Eylül 2021
- 19- <https://www.aydinlik.com.tr/haber/abdden-19-ortakli-yeni-atlantik-bloku-341019>
- 20-<https://www.yeniakit.com.tr/haber/natonun-nukleer-caydiricilik-tatbikatinda-turk-pilot-ayrintisi-1702237.html>
- 21- Ali Bilgin VARLIK-Küreselleşme ve Küreselleşmenin Orta Doğu'ya Etkileri-Doktora Tezi Ankara 2009
<https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/77837/250151.pdf?sequence=1>
- 22-SIPRI Fact Sheet, 2022, TRENDS IN INTERNATIONAL ARMS TRANSFERS, 2021, pieter d. wezeman, alexandra kuimova and siemon t. Wezen
https://www.sipri.org/sites/default/files/2022-03/fs_2203_at_2021.pdf
- 23-TASAM/Sevil Işık 04 Ekim 2022
- 24-TASAM/ Dr. Nejat TARAKU
- 25-<https://www.axasigorta.com.tr/basin-bultenleri/axa-2022-yili-iklim-ve-biyocesitlilik-raporu-nu-yayinladi>
- 26-<https://www.ilkeanaliz.net/2022/05/17/yeni-bir-donemin-baslangici/>
- 27-<https://www.turkiyegazetesi.com.tr/dunya/sanghayin-kapanmasi-savas-hazirligi-848904>
- 28-Ömer Kâmil YAZICI-Koronavirüs (Covid-19) Tehdidi, Güvenlik, Strateji, Jeopolitik ve İstihbarat/ 2021
- 29-Ömer Kâmil YAZICI-Koronavirüs (Covid-19) Sürecinde Küresel Sistemle Hesaplaşma/2023'e doğru ve Denge/ Şubat 2022
- 30- Medya (Hürriyet, Cumhuriyet, Yeni şafak. Akit, Sözcü, Sabah, Türkiye vs.), Görsel Yayınlar (ATV, A Haber, CNN Türk, TRT, TRT Haber; Halk Tv, Fox Tv Vs.)
- 31-<https://www.ankasam.org/turk-devletleri-teskilati-semerkant-zirvesi-guclu-ve-butunlesmis-turk-dunyasına-dogru/31>
- 32-<https://www.indyturk.com/node/527331/t%C3%BCrki%C3%87yeden-sesler/madrid-zirvesinden-sonra-nato>
- 33-<https://www.marinedealnews.com/nato-liderler-zirvesi-sonuc-bildirgesi/>
- 34-<https://gazetemanifesto.com/2020/pusula-salgin-sonrasi-kuresellesme-353266/>
- 35-<https://www.aydinlik.com.tr/koseyazisi/turkiye-lider-bir-ulkedir-73554>
- 36-<https://www.turkiyegazetesi.com.tr/kose-yazilari/m-necati-ozfatura/abdnin-kan-kaybi-devam-ediyor-599937>
- 37-<https://onedio.com/haber/2023-un-en-onemli-secimi-the-washington-post-un-ilgi-cekici-turkiye-analizi-1120088>

Ömer Kâmil YAZICI